

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Hippologenheten

Hippologiskt Examensarbete nr 390

2010

**ETISKA OCH MORALISKA
VÄRDERINGAR I SAMBAND
MED PENSIONERING AV
RIDSKOLEHÄSTEN**

Emelie Ekberg & Emma Liljenberg

Strömsholm

HANDLEDARE:

Thérèse Waerner, Hippologenheten

Hippologiskt examensarbete (EX0346) omfattande 10 högskolepoäng ingår som en obligatorisk del i hippologutbildningen och syftar till att under handledning ge de studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Föreliggande uppsats är således ett studentarbete på AB-nivå och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

ISSN 1402-2052

SLU

Sveriges lantbruksuniversitet

*Etiska och moraliska värderingar
i samband med pensionering
av ridskolehästen*

Emelie Ekberg & Emma Liljenberg

*Handledare: Thérèse Waerner, Hippologenheten
Examinator: Åsa Steningar, Ridskolan Strömsholm*

*Examensarbete inom hippologprogrammet, Flyinge/ Strömsholm/Wången 2010
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi
Hippologenheten
Kurskod: EX0346, Nivå AB, 10 hp*

Nyckelord: ridskola, avveckling, värdegrund

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

ISSN 1402-2052

Examensarbete 2010:390

INNEHÅLL

REFERAT	4
INTRODUKTION	4
Problemformulering	5
Syfte	5
Frågeställningar	5
Avgränsningar	6
LITTERATUR	6
Etik och moral	6
Slakt och avlivning av häst.....	7
Pensionärshem för hästar	7
MATERIAL OCH METOD	8
Kvalitativ metod.....	8
Urval.....	8
Behandling av data	9
Intervjufrågor	9
RESULTAT	9
Allmänna frågor	9
Etik och moral	10
Pensionering	10
Värderingar.....	11
DISKUSSION	12
Etik och moral	12
Pensionering av ridskolehästen	13
Metod	14
Vidare studier	15
Slutsatser	15
REFERENSER	15
Litteratur.....	15
Internet	16
Personliga meddelanden från	16

FÖRORD

Vi vill tacka alla ridskolorna som har ställt upp och medverkat i vår studie. Vi vill även tacka vår handledare Thérèse Waerner som lagt ner tid, engagemang och alltid varit tillgänglig för att hjälpa oss.

REFERAT

I samma takt som ridskolor rekryterar hästar måste de också avveckla hästar på grund av att hästarna blir gamla och inte orkar med arbetet. Att veta vad som är rätt att göra med hästen när den pensioneras kan vara svårt och det finns väldigt lite fakta om avveckling. Många faktorer spelar in, bland annat etik och moral. Syftet med studien var att ta reda på hur ridskolor handlar och tänker ur ett etiskt och moraliskt perspektiv när man ska pensionera ridskolehästen. Det har även undersökts vad ridskolorna har för syn och värdering på hästar, elever och samhälle eftersom det kan tänkas påverka deras moraliska och etiska värdering vid pension av ridskolehästar.

I studien har kvalitativ metod använts genom telefonintervjuer med sex ridskolor utvalda över hela landet som är anslutna till Svenska ridsportförbundet. Ridskolorna är av varierade storlek, föreningsdrivna och privatdrivna. Intervjuerna har sedan sammanställts och utvärderats.

Resultat visar att många av ridskolorna anser att det de väljer att göra med hästen när de pensionerar den, är det som de tycker är moraliskt rätt. Men att kunna sätta ord på etik och moral och hur man står i förhållande till dessa ord är svårt tyckte nästan alla. Etik och moral är ett viktigt ämne för ridskolorna och även för andra människor som handskas med djur.

Slutsatsen är att det inte finns något tydligt rätt och fel i frågan om vad man ska göra med den pensionerade ridskolehästen, det beror på vad människorna har för moraliska och etiska värderingar och även deras syn på andra människor och djur.

Nyckelord: Ridskola, avveckling, värdegrund

INTRODUKTION

I Sverige finns det 550 ridskolor med ca 11000 ridskolehästar och ponnyer (A-C. Bengtsson, pers.medd, 2009).

Ridskolan är för de flesta den första kontakten med ridsporten. Många människor använder ridskolan som samlingsplats, fritidsgård, plats för avkoppling, som utbildningsanläggning och även en arbetsplats. Det finns en mängd olika befattningar på ridskolan, exempelvis ridskolechef, stallchef, ridinstruktör och verksamhetschef. (Carlsen & Grönlund, 2009)

Ridskolan kan drivas privat eller vara föreningsdriven. De privata ridskolorna ses som enskilda firmor och ägs av en person. De föreningsdrivna ridskolorna har en styrelse som representerar medlemmarna, dessa ses då som en juridisk person och kan bland annat fatta beslut, skriva på avtal och agera som arbetsgivare. (Skarfors, 2002)

Ridskolehästen är den som driver runt ridskolan och drar in pengar till verksamheten. Den går dag in och dag ut med olika ryttare. En bra lektionshäst är värd sin vikt i guld, och den sprider en bra stämning till de som kommer och rider. Lektionshästen är den bästa ridlärare en ridskoleelev kan få. (Baldwin, 2002) ” *Ridskolehästarna är våra hjältar, de ställer upp på det mesta och försöker förstå vad ryttaren menar även när det inte alltid blir helt rätt. Dessutom ger de ca 160 000 lektionsryttare en innehållsrik och meningsfull fritid*” (Svenska ridsportförbundet, 2007-03-09). Det är viktigt att ha hästar som kan arbeta ändamålsenligt på ridskolan. De ska trivas och kunna fungera i verksamheten. De ska dessutom orka med arbetet som krävs av dem och samtidigt kunna utbilda elever på olika nivåer. Åldersmässigt är det bra att ha stor variation på hästarna så att alla inte en dag blir för gamla och måste bytas ut samtidigt. Det finns både för och nackdelar med att ha en högsta ålder på hästarna. Fördelarna kan exempelvis vara att hästarna får sluta sina liv på ett värdigt sätt och inte behöver gå och bli mer utslitna än vad de är när de nått den högsta åldern. Nackdelen med detta är givetvis att

ingen häst är den andra lik och det finns inget som säger att en ridskolehäst får en bättre pensionstid om den tas ur verksamheten. (Ahlqvist & Waerner, 2007)

Det finns olika sätt för ridskolan att rekrytera sina hästar på, exempelvis genom vänner eller bekanta som är det vanligaste rekryteringssättet på ridskolorna, via hästhandlare, inlånade hästar eller via försäljningsstall. För att kunna rekrytera bra lektionshästar med rätt temperament och god hållbarhet krävs det att personalen som sköter rekryteringen har kunskaper inom detta område. (Kunkler, 1998) När ridskolan ska köpa in hästar finns det många saker att ta hänsyn till för att hitta en häst som är lämplig för ändamålet: temperament, exteriör, ålder och pris (Andersson, 2009). Av dessa faktorer tycks temperament vara det som anses viktigast vid inköp av hästar, där efter följer pris och exteriör. (Kunkler, 1998; Baldwin, 2002; Ahlqvist & Waerner, 2007) Ridskolor önskar ofta att fler skulle vilja sälja sin privatägda häst till ridskolor. Det finns en del fördomar om att ridskolehästar inte har det bra. Ridskolor har ofta kunnig personal och fördomarna börjar försvinna enligt vad några ridskolor märkt. (Waerner & Ahlqvist 2007; Andersson, 2009) Ridskolehästarna ses ofta som ridlärarnas arbetskamrater. De är mer än bara motionsredskap för eleverna, de kan bli deras bästa vän. Ingen ridskola vill eller har råd med att låta hästarna fara illa eller behandlas på ett sätt som inte stämmer överens med djurskyddslagen eftersom hästarna är en ekonomisk tillgång för ridskolan. (Svenska ridspportförbundet, 2010)

I en tidigare undersökning ställdes frågan hur ridskolorna tänker vid avvecklingen av ridskolehästen. Det framkom att fyra av sju ridskolor avlivar eller säljer de hästar som går att sälja. En av sju försöker sälja alla pensionerade ridskolehästar medan två av sju avlivar när dagen kommer då de måste pensioneras. (Drougge & Hansson, 2008) Det är inte lätt att fatta beslutet att avyttra en häst eftersom varje ridskolehäst är någons favorithäst. Dessvärre kommer den dagen då ridskolehästen inte kan vara kvar på ridskolan längre på grund av åldersskäl. En studie visar att det finns ett stort intresse hos ridskolorna för de enskilda ridskolehästarnas senare öden, att de följer upp avyttrade ridskolehästar. Det framkom också att de flesta ridskolehästarna slaktas efter ett långt liv på ridskolan, de ridskolor som säljer hästarna gör det oftast till kända personer och några få även till hästhandlare. Ridskolorna tycker det är viktigt att ridskolehästarna skall få en bra pensionering efter sin tid på ridskolan. (Svenska ridspportförbundet, 2002)

Problemformulering

Det finns fakta om rekrytering av ridskolehäst, men väldigt lite information om avveckling. På samma sätt som alla ridskolor måste rekrytera hästar måste de också avveckla. Ett problem är att veta vad som är lämpligast att göra med ridskolehästen vid pension ur ett moraliskt synsätt. Etik och moral är ett aktuellt ämne och därför kan det finnas påtryckningar från samhället när det handlar om pensionering av ridskolehäst.

Syfte

Syftet med detta arbete är att ta reda på hur ridskolor handlar och tänker ur ett etiskt och moraliskt perspektiv när det gäller beslutet att pensionera eller ta bort ridskolehästen och varför de väljer att göra som de gör.

Frågeställningar

- Vad har ridskolorna för moralisk ställning till ridskolehästen?
- Vad anser ridskolan är moraliskt rätt att göra med ridskolehästen när den ska pensioneras?

Avgränsningar

Det finns många faktorer som kan spela in i beslut om pensionering av ridskolehästar. I studien har avgränsningar gjorts till etiska och moraliska synvinklar och bara översiktligt gått in på andra aspekter. Avgränsningar har också gjorts till att bara Svenska ridskolor medverkat. Endast den hästansvariga på ridskolorna har medverkat.

LITTERATUR

Etik och moral

Etik betyder sed eller sedvänja. Det är något som byggs upp under en lång tid i en kultur och kommer därför att förändras allt eftersom tiden går. Att tänka i etiska banor är att ägna sig åt funderingar över skälen till rätta eller orätta handlingar, och vad som är gott eller ont i relation till de valda handlingarna. (Jeneskog, 1986) Etik och moral hör ihop på många sätt, etiken är en teoretisk förklaring av vår moral. Moraliska uppfattningar bör grunda sig på bra eller dåliga argument. Man kan argumentera för eller emot den moraliska ståndpunkten, och på så sätt få en etisk förklaring. (Swensson, 1999) *"Moral avgörs av känsla"* (Hume & Donovan, 1996, s. 266).

Vi människor har en förmåga att hysa farhågor och förhoppningar om vår framtid. Vi kan analysera vår livssituation och vi kan göra moraliska bedömningar. För att kunna göra det krävs förmåga att samordna intellekt, samvete, och empati till en helhet. Dessa förmågor och den medvetenheten anser vi inte att djur har. De lever främst i nuet. Skillnaderna mellan människor och djur ses som etiskt viktiga. De utgör grunden för att tilldela djuren en lägre moralisk status än människan. (Algers et al, 2008)

När det gäller djuretiska frågor behandlar det sättet att hålla djur, djurens roll i förhållande till människor och djurskydd. Människor kan och bör använda sin makt för djurens eget bästa. När vi tar makten för djurens räkning måste det vara just för deras intressen som individer och inte, som det ofta är: för att främja våra intressen. (Linzey, 1997) *"Det grundläggande felet är systemet som tillåter oss att betrakta djur som våra resurser, att de är här för vår skull"* (Regan, 1997, s. 28). En vanlig etisk inställning har länge varit att man inte ska vara grym mot djur. Det finns flera åsikter om hur djur ska behandlas och en uppfattning som tas upp är att det inte är rätt att tillfoga kraftigt lidande till djur oavsett vad det får för konsekvenser för människor eller andra djur. Slakt däremot kan vara rätt om det leder till positiva konsekvenser för andra inblandade. (Swensson, 1999) Hur ska vi uppfatta djurs moraliska status? Bör djur ges någon moralisk hänsyn över huvudtaget? Förtjänar djur hänsyn bara för att det kan påverka oss människor hur vi behandlar djur? (DeGrazia, 1997) Djur lever främst i nuet. Det finns alltså en grundläggande skillnad mellan människan och djuren. Men vi får aldrig glömma att djuren har förmåga att uppleva positiva och negativa känslor. De kan till exempel känna smärta, rädsla och välbefinnande för stunden. Djur har därför ett eget värde utan att för den skull ha lika värde som människan. Vi har en moralisk skyldighet att behandla djuren ansvarsfullt och med respekt. (Algers et al, 2008)

I Sverige avlivar vi människor lantbruksdjur och vilda djur för att använda de som föda, men vi äter inte andra människor. Vi avlivar husdjur och ibland även vilda djur som lider mycket svårt, men vi anser oss inte ha rätten att ge aktiv dödshjälp åt svårt lidande människor. För att få fram speciella egenskaper avlar vi lantbruksdjur, tävlingsdjur och sällskapsdjur, men vi avlar inte människor. Detta är bara några av de skillnader som finns i vår behandling mellan människor och djur. Det finns också tydliga likheter i vår behandling av djur och människor. Vi tillfogar inte djur och människor onödigt lidande. Vi förser vår familj och djuren som vi

har hand om med mat. Vi behandlar sjukdomar hos både människor och husdjur. (Algers et al, 2008) När vi avlivar ett sällskapsdjur som lider svårt och bara kan avhjälpas av döden, visar vi långt större respekt och medkänsla för djuret än om vi lät bli att handla. I sådana fall är det helt berättigat att avliva ett djur, det är obligatoriskt när vi har påtagit oss ansvaret för ett djur. (Pluhar, 1997)

Att få se och höra om de fasor som djur rutinmässigt utsätts för, vare sig det är i hönsburar eller bensaxar, är för många av oss tillräckligt starkt för att vi ska ändra våra etiska uppfattningar. Men för att kunna vara säker över våra grundläggande moraliska övertygelser behöver vi mer än tryckta beskrivningar, bilder eller ens förstahandsupplevelser av djur under svåra förhållanden. *”Är det tillåtet att, om det är till vår fördel, döda icke-människor om vi har behandlat de human? Skulle det vara rätt att göra det här mot en annan människa? Om inte, vilken moralisk skillnad skulle kunna tillåta oss att göra det mot en icke-människa? ”Eutanasi” bör vara vad ordet ursprungligen betydde: en god död, utdelad av respekt och omsorg, inte av bekvämlighet eller ansvarslöshet”.* (Pluhar, 1997, s.180-181)

Slakt och avlivning av häst

Någon gång kommer man till beslutet att man måste avliva en häst. Alternativen som då finns är: avlivning i hemmiljö genom bedövning med bultpistol och därefter avblodning eller att veterinären ger en överdos av narkosmedel och därefter avlivningsvätska. För att göra sig av med den avlivade hästen kan man välja mellan kremering, destruktion eller nedgrävning. Om hästen är godkänd som livsmedel kan man välja att slakta hästen. Det finns krav för att hästen ska få bli livsmedel bland annat ska den ha ett pass som intygar att hästen inte blivit behandlad med ickegodkända läkemedel för livsmedelsproducerande djur. Enligt djurskyddslagen 2 § skall djur behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Detta gäller även i samband med att ett djur skall slaktas. (Länsstyrelsen, 2006)

För att få begrava sin häst hemma måste man först kontakta kommunens miljöförvaltning. En miljöinspektör kommer och avgör om platsen som är tilltänkt klarar reglerna i miljöbalken. I Malmö finns Nordens enda begravningsbyrå för djur, nordisk Ark, som även kan ordna plats på djurkyrkogård. I en sammanställning från en undersökning visas det att de flesta vill ha en medicinsk avlivning av hästen, det är få som vill skicka till slakt men fler kan tänka sig kremering. De flesta vill helst begrava sin häst hemma eller på en djurkyrkogård. (Mårtensson & Öjersjö, 2007)

Pensionärshem för hästar

Varje år får RSPCA (The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) och andra organisationer i England hundratals förfrågningar från människor som vill ha hjälp att hitta hem till sina hästar man inte vill eller kan ha kvar längre. Många hästägare har inte tänkt igenom att man har ansvar för hästen så länge den lever och då även när den inte kan utföra det arbete den kunde när den köptes. Många djurägare tror felaktigt att när de inte längre vill ha hästen pga. ålder, hälsa eller andra orsaker finns det många ställen för hästen där den får en glad, trygg pensionärstid. I England är verkligheten den att det inte finns så många pensionärshem och de som finns kan inte ta emot alla oönskade hästar. *”Ansvarsfulla ägare ser till att deras djur får en trygg framtid. Det är viktigt att människor har en pensionärsplan för varje häst.”*(RSPCA, 2010)

Mill Creek Farm i USA ger hästar möjlighet att leva sina sista år i lugn och ro. Det är ett ålderdomshem för hästar som ger ett hem för resten av livet till hästar som beslagtogs av brottsbekämpande myndigheter, hästar som pensionerats från statlig tjänst såsom polispatrull, statliga eller federala parker, hästar som använts i handikappsverksamhet, cirkushästar och

försökshästar. De tar inte längre emot pensionerade hästar från privatpersoner. (Millcreekfarm, 2010) År 1986 grundades CERF (California Equine Retirement Foundation, Inc) i USA för att ge före detta galopphästar en pensionärstid eller en möjlighet till annan användning (Cerfhorses, 2002).

Inget liknande finns i Sverige men Svenska hästarnas värn är en djurskyddsorganisation som funnits sedan 1993. Svenska hästarnas värn värnar om den svenska hästens rätt till foder, omtanke, skötsel och stimulans. Det finns hästar som inte har det bra i Sverige och föreningen har köpt många hästar som varit i dåligt skick. Svenska hästarnas värn äger cirka 100 hästar som kommer stanna i Svenska hästarnas värn's ägo resten av livet. Hästarna placeras ut hos fodervårdare som är noggrant kontrollerade. (Svenska hästarnas värn, 2010)

MATERIAL OCH METOD

Kvalitativ metod

Studiens sätt att besvara frågeställningarna och ta reda på information om hur ridskolorna ser på den gamla ridskolehästen är genom telefonintervjuer och är på så sätt en kvalitativ metod. Genom telefonintervjuer kan medverkande i studien väljas över hela landet, det blir inget krav på var man befinner sig.

Sex ridskolor valdes ut från Svenska ridsportförbundets hemsida under klubbar A-Ö (Svenskaridsportförbundet, 2010). Några mindre ridskolor och några större valdes ut, gränsen mellan stor och liten ridskola drogs vid 300 ridande per vecka. Under 300 ridande per vecka ses som små ridskolor och över 300 ridande per vecka ses som stora ridskolor i denna studie. Både föreningsdrivna och privatdrivna ridskolor har valts ut. Ridskolorna kontaktades först genom e-post där information om studien gavs och frågan ställdes om medverkan i studien. De ridskolor som inte svarade på e-posten kontaktades via telefon. Därefter ringdes ridskolorna upp på utsatt tid och intervjufrågorna ställdes. Intervjufrågorna utformades genom att bryta ner frågeställningarna i mindre delfrågor. Intervjuerna gjordes med en mobiltelefon och en mp3 spelare av modellen Sansa Clip som tillverkas av SanDisk som spelade in intervjuerna.

Den kvalitativa metoden innebär att tillvägagångssättet är inriktat på personliga upplevelser och man ser till helheten. Vid kvalitativa metoder är skillnaden inte så stor mellan analysen och datainsamlingsprocessen. Resultaten redovisas ofta genom att samtal återges och citat används. (Befring, 1994) I studien har ovanstående sätt används för att få fram vad de olika ridskolorna har för tankar och åsikter.

Forskaren som arbetar på ett kvalitativt sätt står innanför, är subjektiv. Frågeställningarna görs successivt fördjupande och resultaten grundas på ett stort antal variabler och ett litet antal individer. Forskaren behöver kunna beskriva och tolka den information som han eller hon får. (Olsson & Sörensen, 2007) Detta sätt har tillämpats i studien genom att förutbestämda frågor ställts och tid har getts för att få möjlighet att fördjupa de.

Urval

Ett subjektivt urval användes där 6 stycken ridskolor i hela Sverige valdes ut. Bakgrundsinformation om olika ridskolor kontrollerades och därefter gjordes urvalet. Ridskolorna var anslutna till ridsportförbundet. Urvalet gjordes delvis efter storleken för att få med både stora och små ridskolor, även privatdrivna och föreningsdrivna. Två av ridskolorna fungerade som provexempel för att testa och se om frågorna gav de svar som behövdes för att

få svar på studiens frågeställning. Frågorna kunde därefter korrigeras om svaren inte blev tillräckliga. Eftersom frågorna var utformade så att den information som behövdes kom fram kunde alla sex ridskolorna medverka i studien. Annars hade bara de resterande fyra ridskolorna medverkat. Intervjuerna ställdes till den person som var hästansvarig på ridskolan.

Behandling av data

Intervjuerna behandlades genom avlyssning och nerskrivning av varje ord som sades. Stycken delades upp efter de olika rubrikerna etik och moral, pensionering och värdering. Därefter plockades relevanta meningar fram för att sedan sättas ihop till en löpande text. För att lyfta fram viktiga och intressanta uttalanden har ridskolorna citerats.

Intervjufrågor

- Hur många medlemmar/ridande har ni?
- Hur många hästar har ni?
- Privat/föreningsdriven?

Vad har du för syn på etik och moral?

(Fritt spånande om ämnet)

Frågor/punkter att beröra

- Vad väljer ridskolan att göra med den pensionerade ridskolehästen och varför?
- Vad tycker ridskolan är moraliskt rätt att göra med den pensionerade ridskolehästen och varför?
- vad har ridskolehästen för värde – jämlikhet med människor
- Vad har du för skyldighet/plikter mot hästen
- Hur påverkas din värdering av elever
- Hur tar man avyttrandet av en ridskolehäst med elever
- Hur påverkas din värdering av samhället
-

RESULTAT

Allmänna frågor

Sex ridskolor har intervjuats, varav en var föreningsdriven, en saknas uppgift och fyra var privatdrivna. Ridskolorna hade mellan 110-650 ridande per vecka, mellan 150-1000 medlemmar och mellan 16-48 ridskolehästar.

Tabell 1. Sammanställningen visar storleken på ridskolorna genom antal ridande per vecka, antal hästar och antal medlemmar. Tabellen visar också om ridskolorna är privat eller föreningsdrivna.

	Antal ridande per vecka	Antal medlemmar	Antal hästar	Privat eller föreningsdriven
Ridskola 1	130	150	34 (alla ej lektionshästar)	privat
Ridskola 2	250	300-350	16	Ingen uppgift
Ridskola 3	450	Ingen uppgift	35	privat
Ridskola 4	110	350	12	föreningsdriven
Ridskola 5	100	200	17	privat
Ridskola 6	650	Ca 1000	48	privat

Etik och moral

Flera av personerna som intervjuats anser att etik och moral är svårt att uttrycka i ord, men tycker att det är ett viktigt ämne. Ridskola 6 beskriver moral som någonting som har med ens värdegrund att göra, hur man ser på sina medmänniskor, sin omgivning och att man kan stå för det man gjort så man kan sova gott om natten. Etik hänger ihop med moralen och både etik och moral upplevs olika från person till person, det är olika vad man tycker och är olika viktigt för olika människor. *”Det är min grej om man säger så. Det är ju viktigt etik och moral, starka och bra ord. Jag tycker det är viktigt och sådant som jag använder som arbetsledare i arbetet, till mina barn och jag tycker det är väldigt viktigt den här biten”*(ridskola 6).

Synen på etik och moral är för ridskola 1 att hästarna blir behandlade på bästa sätt. Även ridskola 5 tycker också att man ska tänka på djurens bästa och att djuren inte ska lida. Ridskola 4 anser att synen på etik och moral beror på situationen men är i grunden att man behandlar andra människor som man själv vill bli behandlad. Ridskolehästen har ett väldigt stort värde för ridskolorna som deltagit i intervjun, ridskola 2 anser att ridskolehästen har ett lika stort värde som tävlingshästen och ridskola 3 uppger att vissa hästar är oersättliga. Ridskolehästarna ses som arbetskamrater poängterar ridskola 2, 4 och 6. *”De har ett väldigt stort värde, vissa lektionshästar är oersättliga. De utbildar våra elever vilket gör de så värdefulla, hästarna har ju betydligt större värde än eleverna, vi månar om hästarnas bästa framför elevernas intressen. Hellre att en häst mår bra och att en elev går härifrån”*(ridskola 3).

Pensionering

Vad som ska hända med den pensionerade ridskolehästen anser ridskola 2 och 4 beror på individen. *”Om hästen trivs, går den kvar så länge den kan och tas sen bort. De hästar som tröttnar, pensioneras och säljs”*(ridskola 4). På ridskola 1 och 5 går hästarna kvar så länge de kan, medan ridskola 2 och 6 pensionerar sina hästar medan de fortfarande har flera år kvar.

Ridskola 1 anser att om man sköter hästarna på rätt sätt så håller de och man kan ha kvar de i verksamheten tills de inte går att använda längre. Halvblodshästarna ska kunna bli 20 – 25 år och ponnyerna ännu äldre. *”Våra hästar pensioneras innan de är slut och lämnas i väg till en*

fodervärd som ofta är en elev så vi fortfarande kan hålla kontakten med dem. Ekonomiskt hade det säkert varit bättre att ha kvar de till slutet och avliva de men det finns inte hos oss. En häst som har en skada eller förslitning som gör att den inte kan arbeta tar vi bort”(ridskola 6).

Om ridskolorna ska sälja eller lämna ut de pensionerade ridskolehästarna till fodervärddar anser flera av de att det är viktigt att hitta ett bra hem och en fördel om någon elev vill ha hästen, eftersom de då har lättare att hålla kontakten och försäkra sig om att hästen har det bra. Då finns det ingen risk att hästarna säljs runt och hamnar på tävlingsbanan eller på en annan ridskola. Ridskola 5 tar hellre bort sina hästar när de gjort sitt på ridskolan än att lämna i väg de till någon. Alla ridskolorna är överens om att hästarna ska tas bort om de lider och ridskola 1 och 5 uppger att de avlivar sina hästar hemma.

Vad som är moraliskt rätt att göra med den pensionerade ridskolehästen resonerar ridskola 2 och 3 att det är svårt att sätta en ålder för pensionering av ridskolehästen, ridskola 2 anser att man måste se till individen och ridskola 3 anser att det inte har med ålder att göra utan hur hästarna trivs. *”Moraliskt rätt är att bedöma situationen själv och känna efter”*(ridskola 3). *”Vad som är rätt för djuret beror på vilken häst det är, ena hästen kanske ska placeras ut och få en ägare medans den andra är sliten i kroppen och därför tas bort för att den inte mår bra”*(ridskola 2).

I frågan om hur man tar avyttrandet av en ridskolehäst med elever har ridskolorna varit eniga om att man måste vara öppen och berätta vad som ska hända med hästen och varför. *”Jag tror att om man är rak och öppen så förstår barn det. Det är viktigt för ett barn att inte spiltan är tom en dag”*(ridskola 6).

Värderingar

Alla ridskolor är överens om att deras värderingar och beslut inte påverkas av elever. *”Man påverkas säkert indirekt utan att man tänker på det, men mina beslut tror jag inte gör det”* (ridskola 4).

Ridskolorna är eniga om att det finns påtryckningar från samhället. Men de anser att de är så starka i sin tro att deras beslut inte påverkas av samhället. Ridskola 1 påpekar att om man låter sig påverkas av samhället skulle allt se annorlunda ut. Om man hållt på med hästar under en längre tid har man lättare att stå fast vid sin värdering. Det är viktigt att höra vad folk tycker och tänker men ändå ta besluten själv. Ridskola 4 tycker att man måste förklara varför man tar ett visst beslut därför att det kan vara svårt för vissa människor som inte har så mycket med djur att göra att förstå. *”Fakta kan påverka mina värderingar, det beror på vem som har uttalat sig, jag är noggrann att inte gå på rykten och skvaller”*(ridskola 3).

Ridskolorna har tagit upp flera skyldigheter vi har mot hästarna. De ska få mat, vatten, utevistelse, och skötas om på bästa sätt. Det är dessutom ridskolornas skyldighet att se till att det blir en vettig hantering och ridning från elever.

Ridskolorna har varit överens om att de har en skyldighet att ta bort hästarna om det behövs. *”När vi väl har skaffat djuret och vi kallar oss för ägare över det så har vi även den skyldigheten”* (ridskola 4). *”Det är viktigt att man inte blir hemmablind så att man inte blundar om man ser att de inte riktigt mår bra”* (ridskola 2).

DISKUSSION

Etik och moral

Alla ridskolor måste någon gång fatta beslut om vad de ska göra av hästarna när de pensioneras. Det kan upplevas som en moralfråga vad som är snällast mot hästen när den inte längre klarar av sitt arbete längre, om man ska avliva eller sälja den. Flera av ridskolorna har sagt att de är säkra i sina beslut om vad man ska göra med ridskolehästen när man pensionerar den. Man kan tänka sig att besluten fattas efter deras värderingar som grundar sig i moralen. Moralbiten kan på många sätt vara något man uppfostras till. Många av ridskolorna tycker att etik och moral är ett stort och svårt ämne att sätta ord på men att det är ett viktigt ämne. Genom att prata om etik och moral, att få sätta ord på vad man står för, gör att det är lättare att stå emot andras åsikter och påtryckningar. Det är ett ämne man möts av dagligen men det är inte förrän man börjar analysera det som man vet vad man står för och är grunden till ens handlingar.

Att tänka i etiska banor är att ägna sig åt funderingar över skälen till rätta eller orätta handlingar, och vad som är gott eller ont i relation till de valda handlingarna (Jeneskog, 1986). Det är olika från människa till människa vad man har för moraliska värderingar, det som är rätt för någon är orätt för en annan eller i alla fall olika viktigt. Ridskola 6 tar upp att moralen har mycket med ens värdegrund att göra, ett sätt att se på sina medmänniskor och omgivningen.

Uppfattningen om att man inte ska vara grym mot djur har länge varit en vanlig etisk inställning (Swensson, 1999). Detta är något som flera av ridskolorna tagit upp, att djurens välbefinnande ska gå först och att de har rätt till att få foder, vatten, veterinärvård med mera.

Djur har ett eget värde utan att för den skull ha lika värde som människan. Precis som vi föder vår familj föder vi även djuren, vi behandlar sjukdomar hos både människor och djur (Algers et al, 2008). Många av ridskolorna anser att hästarna är deras arbetskamrater, instruktörerna ska tillsammans med hästarna lära eleverna att rida. Hästarna har ett väldigt stort värde för att verksamheten ska gå runt. Hästarna ska ändå få vara hästar och man ska inte försöka förmänskliga de.

Man kan fråga sig om hur vi behandlar och ser på hästen har med vår moraliska ställning till hästen att göra. Vi använder hästarna som våra resurser, de har inte valt att arbeta för oss. Hästarna blir en resurstillgång för ridskolorna och för att få utnyttja denna tillgång gäller det att hantera de så bra som möjligt. Man kan fråga sig om vi får använda hästarna som resurser? Har vi rätt att använda dem bara för att vi tar väl hand om dem? Slaveri bland människor har förekommit genom tiderna, man utnyttjar människor och ser de som sina resurser. Det upprör många människor och de flesta är starkt emot det. Detta sker dagligen med våra hästar när vi tvingar dem till arbete och använder dem som våra resurser. Men samtidigt får man ha i åtanke att hästar inte fungerar och tänker på samma sätt som vi människor. Ridskolorna tycker inte att det går att jämföra värdet mellan människor och djur. Skillnaderna mellan människor och djur ses som etiskt viktiga. Det utgör grunden för att tilldela djuren en lägre moralisk status än människan (Algers et al, 2008).

När ridskolorna har resonerat om sin moraliska ställning till ridskolehästen har de kommit fram till att ridskolehästen är väldigt viktig för både ridskolan, personal och elever. Ridskola 3 tycker att man hellre månar om hästarnas välbefinnande än om elevernas intressen. Med det menas att de hellre förlorar en elev än att en häst far illa.

Pensionering av ridskolehästen

En fråga man kan ställa sig är om det kan vara snällare mot hästen att avliva den än att den får vara med om alla förändringar ett nytt hem innebär och kanske behöva avlivas ändå ett år senare pga. att den inte håller för det nya arbetet som det blir med att vara privathäst? Eller förtjänar alla hästar en pensionstid? Det är omöjligt att svara på hur hästarna upplever detta, men om man ser till människor är nog de flesta överens om att de vill leva sitt liv tills det tar slut av naturliga skäl. När det gäller hästar tas nog ofta många beslut för att det är lättast för ägaren att göra på det sättet, det kan vara svårt att ha ekonomiska möjligheter att ge hästar en pensionstid samtidigt som man ofta skaffar en yngre häst som kan utföra det arbete man önskar. RSPCA driver en organisation som tar hand om pensionerade hästar, de poängterar att alla hästägare har ett ansvar. *"Ansvarsfulla ägare ser till att deras djur får en trygg framtid. Det är viktigt att människor har en pensionärsplan för varje häst."* (RSPCA)

De flesta ridskolorna anser att om man tänker ur ett moraliskt perspektiv att det vore rätt att ge ridskolehästarna en pensionstid. Men det finns mycket som spelar in, man ska hitta ett bra hem och hästarna ska trivas. Ridskolan måste också tänka på det ekonomiska perspektivet. Är det bara ridskolehästarna som förtjänar en pension? Om det är så att ridskolehästar förtjänar en pensionstid mer än någon annan häst varför skulle det vara så? Har ridskolehästen utfört ett viktigare arbete än exempelvis tävlingshästen eller polishästen? Kan man jämföra vem som mest förtjänar en pensionstid eller har alla hästar lika stor rätt till det oavsett om de utfört något under sitt liv? Alla hästar borde ha lika stor rätt att få en pensionstid men det kan nog ofta bli mer uppmärksammat med en ridskolehäst eftersom det finns många personer, både personal och elever på ridskolan som bryr sig om hästen. För tävlingshästar finns det mer möjligheter när de går i pension exempelvis att gå lättare klasser som läromästare med mindre rutinerade ryttare eller tas in i aveln. Ridskolehästen har ofta inte den möjligheten eftersom de inte alltid har rätt exteriör eller bevisade prestationer för att vara intressanta för avel.

Man kan se två sätt att tänka när det gäller pensionsålder i vår studie. Det ena är att man har en åldersgräns där hästarna antingen säljs eller tas bort. Två av ridskolorna nämner att ridskolehästen har rätt till några pensionsår. Det andra är att man ser till individen, de hästar som trivs med sitt arbete går kvar så länge de kan medan andra får byta hem när de tröttnat. Alla har varit överens om att man tar bort de hästar som lider och har ont. Människor kan och bör använda sin makt för djurets bästa (Linzey, 1997).

Har vi rätt att ta bort hästar som inte håller för ridning längre men som fungerar som hästar? Vem anser sig ha rätten att sluta en hästs liv? Flera av författarna i litteraturen har varit inne på samma spår, Algers et al (2008) tar upp om det är rätt att ge dödshjälp till djur men inte till människor. B. Pluhar (1997) frågar sig vilken moralisk skillnad som skulle kunna tillåta oss att döda ett djur men inte en människa? Detta är frågor som man kanske inte tänker så mycket på i det vardagliga livet, utan man tar förgivet att man har rätten att ta bort sitt djur. Det vore för de flesta människor hemskt att tänka på att man skulle avlivade människor bara för att de inte orkade med att arbeta längre, även om det är så ödet blir för många hästar. En stor skillnad är att människor kan prata och behandlas med exempelvis smärtlindrande mediciner i den utsträckning det behövs. Det kan vara svårt att förstå för människor hur djur upplever smärta och hitta en bra behandling där hästen slipper lida. Att avliva hästar som inte håller för arbete men som ändå skulle kunna leva vidare utan att behöva arbeta visar att vi inte ser hästarna som jämlika med människor, hästar blir en ägodel även om man kan ha starka känslor till sin häst.

Ska man sälja gamla hästar som ska pensionerats bör man tänka igenom konsekvenserna innan man tar beslutet, eftersom det finns risk att hästarna säljs vidare när ryttarna tröttnar på

att ha en gammal häst. Som ridskola 6 tar upp vill man inte riskera att den hamnar på tävlingsbanan när den gjort sitt på ridskolan. Många ridskolor har som system att lämna de pensionerade hästarna till fodervårdare som ofta är elever på ridskolan. Detta är en fördel för att kunna behålla kontakten och se att hästarna får det bra. I denna studie har det framkommit att det är viktigt för ridskolorna att man följer upp och kontrollerar att de pensionerade ridskolehästarna får det bra i sitt nya hem.

Det finns inte så mycket information om avyttring av ridskolehästen, men ridskolorna anser ändå att de vet vad de ska göra med hästen när den ska pensioneras. Dock kan man fråga sig om besluten skulle tas annorlunda eller påverkas om det fanns mer information. Ridskola 6 påpekar att det finns ett ekonomiskt perspektiv som man inte kommer undan från. Fakta skulle behövas både ur ett moraliskt och ekonomiskt perspektiv. Dels för att ridskolor ska få lättare att ta ett beslut som är bra både ekonomiskt, känslomässigt och framförallt vad som är bäst för djuret. Det behövs också information för att få människor att tänka till hur de ska handla och få förståelse för att hästar är levande varelser med känslor och inte bara en sak som byts ut när den inte fungerar längre. Eftersom det inte finns något givet svar för vad som är bäst att göra kan det vara svårt att skriva fakta eller göra studier om vad som är lämpligast. Genom information om vad det finns för alternativ kan man plocka fram fördelar och nackdelar och på så sätt lättare kunna avgöra vad som är rätt beslut för olika individer. Drömmen för många skulle säkert vara att de pensionerade hästarna fick leva ett bra och naturligt hästliv och få gå i flock i stora hagar. Problemet kan vara man inte har råd att hålla hästar bara för att de ska ha det bra, man vill ofta få ut någonting av dem för att lägga ner tid och pengar på dem. Studiens resultat pekar inte på några direkta skillnader/likheter mellan ridskolorna utifrån storleken eller företagsformen. Detta verkar inte ha någon betydelse för hur ridskolorna fattar sina beslut.

Utomlands finns pensionärshem för hästar. Inga uppgifter har hittats om att det skulle finnas i Sverige. Anledningen till att detta system inte verkar finnas i Sverige kan bero på att det är för dyrt att hålla häst här. Organisationerna utomlands är beroende av donationer, skulle vi i Sverige vara beredda att stödja en sådan organisation? Vi har stränga djurskyddslagar här som kan göra det svårt att hålla många hästar. Och det kan vara lättare att ha tillgång till större marker som behövs för att driva en sådan organisation utomlands. Det vore ändå intressant att satsa på något liknande i Sverige för att ge många hästar en chans till en bra pensionärstid. Många tycker det är viktigt att djur ska ha det bra och det kan finnas efterfrågan på pensionärshem och människor som kan tänka sig att stödja detta, speciellt med tanke på att det är aktuellt med etik och djurskydd nu.

Metod

En kvalitativ metod valdes för att personerna verkligen skulle få säga vad de tycker. Det finns inga givna svar på frågorna som ställde utan det berodde till stor del på var och ens värderingar. Fördelarna med att ha en telefonintervju är att man kan välja ridskolor över hela landet. Som intervjuare kan man leda in personerna lite djupare i diskussioner om man inte får svar på det man vill ha, och om de inte förstår kan man formulera om frågorna. Det är lättare att få tid för en telefonintervju än en personlig intervju, det enda man behöver är tillgång till en mobiltelefon eller fast telefon.

Nackdelarna är att det är svåra frågor att svara på direkt. Hade frågorna skickats ut med e-post så hade de haft tid att tänka på hur de verkligen tycker. Men då hade de också kunnat missförstå en fråga vilket hade gjort det svårt att få fram ett resultat.

Vidare studier

För fortsatta studier inom detta område kan man undersöka vad som är mest ekonomiskt för ridskolorna att göra med hästen när den ska pensioneras. Vad det finns för fördelar och nackdelar med att avveckla på olika sätt. Att göra en uppföljning för att se hur pensionerade ridskolehästar som bytt hem har det, hur de klarar omställningen till ett nytt hem. Man skulle också kunna undersöka om det finns intresse för att ha pensionärshem för hästar i Sverige. Eller fortsätta inom ämnet etik och moral för att ta reda på vad människor anser är etiskt rätt i vår behandling och sätt att hålla hästar.

Slutsatser

Etik och moral är ett viktigt ämne för de tillfrågade ridskolorna men även för andra människor som handskas med djur. De tillfrågade ridskolorna anser att de vet vad de ska göra vid pensionering av en ridskolehäst och någonting som verkar viktigt är att se till varje individuell häst. Det är uppenbart att det inte finns något tydligt rätt och fel i frågan om vad man ska göra med den pensionerade ridskolehästen. Det beror på vad människorna har för moraliska och etiska värderingar och även deras syn på andra människor och djur.

Ridskolehästarna har ett väldigt stort värde för ridskolorna, eftersom det är de som hela verksamheten byggs på. De har ett stort värde för både personalen som arbetar tillsammans med dem och för eleverna. Det verkar vara ett önskemål från flera av de tillfrågade ridskolorna att ridskolehästarna ska få en pensionstid, men det finns många faktorer som spelar in exempelvis det ekonomiska. Det framgick i studien att de tillfrågade ridskolorna tycker att människor har en skyldighet att ta bort hästarna om de lider och inte mår bra.

REFERENSER

Litteratur

- Ahlqvist, S & Waerner, T. 2007. *Urval och rekrytering av ridskolehästar*. Fördjupningsarbete nr 321. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Algers, B. Gunnarsson, S & Nordenfelt, L. 2008. *Djuren är väl också människor*. 2008 års upplaga, 122. Institution Sveriges lantbruksuniversitet, Skara.
- Andersson, S. 2009. *Ridskolehästen- import eller svenskfödd?* Fördjupningsarbete nr 375. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Befring, E. 2006. *Forskningsmetodik och statistik*. 2006 års upplaga, 203. Studentlitteratur, Lund.
- Carlsen, K & Grönlund, M. 2009. *Svenska ridskolehästars arbetsupplägg*. Fördjupningsarbete nr 374. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- DeGrazia, D. 1996. Djurs moraliska status och frågan om jämlik hänsyn. In: Lisa Gålmark. 1997. *Djur & människor- en antologi i djuretik*. 1997 års upplaga, 307. TryckAitScandBook, Falun.
- Donovan, J. 1996. Att uppmärksamma lidande. In: Lisa Gålmark. 1997. *Djur & människor- en antologi i djuretik*. 1997 års upplaga, 307 TryckAitScandBook, Falun.
- Drougge, M & Hansson, M. 2008. *Rekrytering av ridskolehäst- En studie om mål och strategier*. Fördjupningsarbete nr 355. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.

- Jeneskog, T. 1986. Djurskyddsdebatten. Etik och djurskydd. *Svensk veterinärtidning*. s. 101-107. Vol. 38(2).
- Kunkler, N. 1998. *Ridskolornas hästmateral - analys av ras, ålder och rekryteringssätt*. Fördjupningsarbete nr 64. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Linzey, A. 1994. De svagas rätt till moralisk prioritet. In: Lisa Gålmark. 1997. *Djur & människor- en antologi i djuretik*. 1997 års upplaga, 307. TryckAitScandBook, Falun.
- Olsson, H. & Sörensen S. 2007. *Forskningsprocessen -kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Andra upplagan, 190. Liber AB, Stockholm.
- Pluhar, E. 1996. Att kräva och respektera grundläggande moraliska rättigheter. In: Lisa Gålmark. 1997. *Djur & människor- en antologi i djuretik*. 1997 års upplaga, 307. TryckAitScandBook, Falun.
- Regan, T. 1986. Djurens rättigheter. In: Lisa Gålmark. 1997. *Djur & människor- en antologi i djuretik*. 1997 års upplaga, 307. TryckAitScandBook, Falun.
- Skarfors, M. 2002. *Jämförelse mellan föreningsdrivna och privata ridskolor*. Fördjupningsarbete nr 183. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Swensson, C. 1999. *Djuretik*. Pedagogiskt utvecklingsarbete nr 44. SLU, Enheten för pedagogiskt utvecklingsarbete. Uppsala.

Internet

- Länsstyrelsen. 2006. *Avlivning av häst*. <http://www.lansstyrelsen.se/NR/rdonlyres/0329EE65-F234-4BE3-A671-E8E91D6D180C/0/avlivning.pdf> (Hämtad 2010-01-11)
- California Equine Retirement Foundation, Inc. 2002. *California Equine Retirement Foundation, Inc. Rehabilitation Adoption Retirement*. <http://www.cerfhorses.org/> (Hämtad 2010-03-05)
- Svenska ridsportförbundet. 2010. *Hästen en uppskattad samarbetspartner*. <http://www3.ridsport.se/Utbildning/Nyheter/2010/02/Hastenuppskattadsamarbetspartn> (Hämtad 2010-02-12)
- Mill Creek Farm. 2010. *Retirement Home for Horses at Mill Creek Farm: AN EQUINE SANCTUARY*. <http://www.millcreekfarm.org/farm.htm>. (Hämtad 2010-03-05)
- Svenska hästarnas värn. 2010. *Föreningen*. <http://www.shv.org/forening.html> (hämtad 2010-05-10)
- Svenska ridsportförbundet och Bo Tibblin. 2007. *Ridinstruktörer lär mer om ridskolehästen*. <http://www2.ridsport.se/t2.aspx?p=707888&x=1&a=906975> (Hämtad 2010-01-03)
- Svenskaridsportförbundet. 2002. *Ridskolehästen i focus*. <http://www.ridsport.se/Arkiv/Utredning.PDF> (Hämtad 2010-01-03)
- The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals, 2010. *Equine retirement plan- How secure is your pony's future*. <http://www.rspca.org.uk/allaboutanimals/pets/rehoming/horses/ownership/retirementplan> (Hämtad 2010-03-05)

Personliga meddelanden från

Verksamhetschef för ridskolor och ridklubbar på Svenska ridsportförbundet A-C, Bengtsson. 2009. Svenska ridsportförbundet

DISTRIBUTION:

Sveriges Lantbruksuniversitet	Swedish University of Agricultural Sciences
Hippologenheten	Department of Equine Studies
Box 7046 750 07 UPPSALA	Box 7046 750 07 UPPSALA
Tel: 018-67 21 43	Tel: +46-18 67 21 43
Fax: 018-67 21 99	Fax: +46-18 67 21 99
